

19. Там само. – Арк. 27; Лепешинский В. Лозово-Севастопольская железная дорога в коммерческом отношении. – С. 53.
20. Материалы, собранные комиссией, назначенной по постановлению II-го очередного общего съезда представителей русских железных дорог по тарифным вопросам, для исследования современного положения соляной промышленности и торговли в России и условий перевозки соли. – С. 136.
21. Державний архів в Автономній Республіці Крим. – Ф. 464. – Оп. 1. – Спр. 184. – Арк. 29.
22. Там само. – Арк. 1-3, 25.
23. Там само. – Арк. 4.
24. Там само. – Арк. 77, 83.
25. Там само. – Спр. 182. – Арк. 3.
26. Там само. – Спр. 40. – Арк. 1, 3, 5.
27. Там само. – Спр. 247. – Арк. 11.
28. Там само. – Спр. 279. – Арк. 41, 44.
29. Там само. – Спр. 286. – Арк. 87.

Галина Борейко
(м. Рівне)

ІСТОРИЧНА ТЕМАТИКА В ТВОРЧОСТІ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ

Проаналізовано творчість, історичну тематику театральнo-художньої діяльності та вклад Рівненського обласного музично-драматичного театру у збереження і примноження традицій та самобутності українського народу.

Проанализировано творчество, историческую тематику театрально-художественной деятельности и вклад Ровенского областного музыкально-драматического театра в сохранение и приумножение традиций и самобытности украинского народа.

Важливе місце в історії розвитку культури Рівненщини займає театральне мистецтво. Безперечно, що репертуар визначає творче обличчя будь-якого театрального колективу. Як зазначає В. Ковтуненко, «театральний репертуар є одним із найбільш значних і вагомих соціально-художніх та соціально-культурних показників стану театру й ефективності його діяльності, бо саме в ньому концентрується розуміння ним своєї ролі в суспільстві. Репертуар це характеристика змістовної сторони діяльності театру, його, власне, соціально-художній образ, форма його буття для суспільства» [1].

Історію становлення та розвитку театру в Україні досліджували такі провідні науковці, як Д. Антонович, Г. Хоткевич, М. Попович [2], Н. Корнієнко [3], О. Красильникова [4], Ю. Станішевський [5], І. Черничко [6].

Проте у вітчизняних наукових роботах недостатньо досліджено використання історичної тематики у творчості професійних театрів у регіонах України, що в умовах соціалістичного авторитаризму було єдино можливим засобом донесення до слухачів культурно-історичної самобутності українського народу, зокрема, що і визначило актуальність даного дослідження. Виходячи із зазначеного, метою даної роботи є дослідження історичної тематики в творчості Рівненського обласного музично-драматичного театру і творчого внеску колективу в розвиток театральної культури регіону. В контексті виділеної мети дослідження автор ставить завдання проаналізувати

історичну тематику репертуару театру, та оцінити її вплив на формування культурного середовища Рівненщини.

Рівненський обласний музично-драматичний театр був заснований у вересні 1939 р. Радянська влада у театрі бачила засіб донесення до населення переваг соціалістичного суспільного ладу. Тому у короткий проміжок роботи театру в довоєнний період його репертуар в основному складався з творів радянських авторів: К. Треньова «Любов Ярова», І. Крилова «Урок дочкам», М. Гоголя «Женитьба».

Хоча навіть в цих умовах колектив театру намагався через сцену розкрити перед глядачами культурно-історичні здобутки своєї нації. Так, у цей час репертуар театру включав такі твори з історичної тематики українського народу, як «Лимерівна» П. Мирного, «Весілля в Малинівці» Л. Юхвіда. Необхідно зазначити, що після прем'єри вистави «Весілля в Малинівці» для вирішення творчих завдань у театрі була створена художня рада, яка вирішила «українську класику до репертуару не включати, пояснюючи це тим, що рівняни вже мали можливість передивитися вистави за п'єсами корифеїв українського театру у виконанні гастролуючих театрів» [7].

У часи німецької окупації до репертуару Рівненського театру увійшли п'єси українських драматургів: «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Ой не ходи Грицю тай на вечорниці» М. Старицького, І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля».

В післявоєнний період включення творів українських класиків до театральної тематики не віталось керівниками місцевої влади, тому в репертуарі театру були такі п'єси, як «Женитьба Белугіна», «Доходне місце» О. Островського, «Живий труп» Л. Толстого, «Зикові» М. Горького, «Любов Ярова» К. Треньова. Популярною також була героїко-патріотична тематика: «Загибель ескадри» О. Корнійчука, «Олеко Дундич» Каца та Ржевського, «Сильні духом» Д. Медведєва «Небезпечне перехрестя» О. Спешнева та М. Маклярського, «Життя починається знову» В. Собка.

Ренесанс в культурологічній сфері у 1953 – 1964 рр. стимулював активізацію діяльності в різних видах культури: музиці, театрі, живопису, образотворчому і декоративно-прикладному мистецтві, що слугувало відродженню і посиленню прагнення українців до створення незалежної держави.

Незважаючи на прискіпливий адміністративний та партійний контроль до репертуару театру в другій половині п'ятдесятих років ХХ ст. увійшли п'єси українських класиків, які характеризували історію та побут українського народу: «Ой, не ходи Грицю, та й на вечорниці», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Маруся Богуславка» М. Старицького, «Лимерівна» П. Мирного, «Украдене щастя» І. Франка, «В степах України», «Калиновий гай» О. Корнійчука.

Із зазначених творів український глядач в умовах прославлення досягнень радянської держави міг почерпнути інформацію про те як жили його предки. І хоча українська героїка була в радянський період суворо заборонена, вільнолюбний дух, повага до рідної землі та давніх традицій поширювалися із театральної сцени до уважних глядачів.

На початку 60-х рр. ХХ ст. Рівненським театром були поставлені п'єси «Олеся» за повістю О. Купріна, «Бондарівна», «Сава Чалий», «Гріх і покаєння» (Батькова казка) І. Карпенка-Карого, «У неділю рано зілля копала» інсценізація В. Василька за романом О. Кобилянської, «Замулені джерела» М. Кропивницького, «Весілля в Малинівці» Л. Юхвіда в постановці М. Бондаренка [8].

У другій половині 60-х рр. ХХ ст. театр знайомить глядачів з творчістю Т. Шевченка, поставивши на своїй сцені інсценізацію В. Лемеля «Катерина» та п'єсу І. Карпенка-Карого «Наймичка».

В 70-ті роки ХХ ст. в Україні посилювалися гоніння на все українське, що змусило театр орієнтуватися майже виключно на радянську тематику. Проте окремі українські твори все таки не сходили з підмостків рівненського театру. До них слід віднести вистави «Сватання на Гончарівці» і «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка,

«Циганка Аза», «Не судилось» М. Старицького, «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Для домашнього вогнища» драма А. Бобешка і А. Драка за мотивами однойменної повісті І. Франка, «Повія» за романом П. Мирного, «Майська ніч» М. Гоголя, «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Пісня про Лесю Українку» грузинського драматурга Амірая Шервашидзе, поставлену режисером-постановником К. Пивоваровим [9], де звучить тема взаємозв'язків української поетеси і передових діячів культури.

Зазначені твори на сцені Рівненського театру не дозволили при всіх намаганнях радянської влади розірвати взаємозв'язок українських поколінь та стерти в пам'яті сучасників вільнолюбний дух їх предків.

У серпні 1991 р. Україна здобула довгождану незалежність. Перед українською інтелігенцією постала необхідність донести все те, чим гордиться наша нація, до молодого покоління. Поступово повернулися до виконавців козацькі та стрілецькі пісні, почали відроджуватися стародавні звичаї, публікуватися раніше заборонені твори, в яких оспівувався героїзм борців за волю рідної держави та показувались правдиві сторінки з історії українців у Радянському Союзі, набувала сили принижена, але нескорена українська мова.

В культурному житті країни знайшли своє місце раніше засуджувані, або замовчувані постаті: І. Мазепи, М. Грушевського, С. Петлюри, С. Бандери, Є. Коновальця, Р. Шухевича, У. Самчука, В. Стуса та багато інших.

До процесу історично-правдивого висвітлення нашого минулого залучалися і творчі колективи театрів. Включаючи до свого репертуару твори, які висвітлювали історичні діяння наших предків, театри дали можливість молодому поколінню не тільки пізнати історію своєї батьківщини, а пропустити її через своє серце.

До процесу театрального висвітлення історичних процесів, які відбувалися на українських землях в минулих століттях, долучився і Рівненський драматичний театр. Так, першим раніше забороненим твором, який був поставлений на сцені Рівненського театру була вистава «Сльози Божої матері», інсценізована за романом У. Самчука «Марія». Перед допитливим глядачем постала трагедія українського народу, спричинена нелюдським голодомором 1932 – 1933 рр., спланованим та здійсненим кремлівською верхівкою на чолі із Й. Сталіним. На сцені лунали плач і прокльони помираючих на фоні переможних рапортів тих, хто забезпечував примусову колективізацію та забирав у селян останні кілограми зерна. Не в одного глядача після перегляду вистави «Сльози Божої матері» частіше забилося серце та мимовільно стиснулися пальці в кулаки. Не в одному домі цього вечора згадували трагічні сторінки, поминали невинно убієнних та давали обіцянки не допустити повторення такого в майбутньому.

Наступним твором, поставленим на сцені Рівненського драматичного театру, була п'єса «Шлях на Берестечко», яка була написана за творами Великого кобзаря Я. Маланчуком та О. Смиком.

З історії добре відомі ці трагічні події під час визвольної боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького. Козацькі сили, зражені татарськими союзниками, зазнали поразки та змушені були підписати принизливий мир з польським королем, але зуміли зберегти основну частину свого війська. І тому ідеєю даного твору є не сум за загиблими народними борцями, а оспівування безмежного духу українського народу, його прагнення до незалежності.

Ще одним твором, в якому оспівувалася козацька вольність і який був поставлений на сцені рівненського театру, була п'єса О. Коломійця «За дев'ятим порогом». Після розгрому Катериною II Запорозької Січі козацькі курені знаходять собі нові місця за дніпровськими порогами. В їх розмовах, роздумах, піснях лунає туга за славним минулим та надія на щасливе майбутнє. Пророчими лунають слова, що

повернуться стара слава і стара вольність, славне минуле козаччини під проводом козацьких гетьманів.

По-новому оцінюють глядачі образи сценічних героїв таких відомих п'єс, як «Наталка Полтавка» та «Сватання на Гончарівці». У них не оспівування старої та нової влади виноситься на перший план, а гордість, любов до рідної землі та кохання.

Після перегляду названих вистав у глядачів з'являється бажання більше пізнати історію свого народу та донести її до майбутніх поколінь, вивчати та використовувати у повсякденному житті стародавні традиції і звичаї, захищати рідну землю, гордитися своїми предками, самим долучатись до народної творчості та спілкуватися рідною мовою.

Підсумовуючи вище сказане слід зробити висновки:

– Рівненський театр у всі часи свого існування та розвитку, навіть в умовах неприйняття радянськими керівниками української тематики, виносив на сцену все те краще, що було написано митцями, тим самим передаючи від покоління до покоління спогади про минувшину та славні діяння наших предків на шляху утвердження Української держави;

– в умовах хрущовської «відлиги» національно свідомі керівники та режисери здійснили велику кількість постановок корифеїв українського театру на сцені Рівненського обласного музично-драматичного театру. І хоча в радянський період все, що оспівувало силу українського духу заборонялося, ознайомлення глядачів навіть з побутовими п'єсами відроджувало в них пошану до української землі, своїх предків та традицій;

– новому піднесенню Рівненського театру сприяло здобуття Україною незалежності. В дев'яності роки на сцені театру ставилися п'єси, які оспівували подвиги козаків за часів Б. Хмельницького та одночасно робили постановки, які показували справжню правову сутність радянської влади.

Тим самим Рівненський обласний музично-драматичний театр через свою сцену продовжує нести до вдячних глядачів волелюбний козацький дух, спогади про славне минуле та на новий рівень виводить борців за незалежну Україну, виховуючи в патріотичному дусі підрастаюче покоління.

-
1. Ковтуненко В. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (До проблеми визначення соціокультурних показників): Дис... канд. мист-ва. – К., 2002. – С. 115.
  2. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 1998. – 728 с.
  3. Корнієнко Н.М. Український театр у переддень третього тисячоліття. Пошук. – К., 2000. – 160 с.
  4. Красильникова О.В. Історія українського театру ХХ ст. – К., 1999. – 208 с.
  5. Станішевський Ю.О. Театр, народжений революцією: Нариси історії української радянської театральної культури. 1917 – 1987. – К., 1987. – 243 с.
  6. Черничко І.В. Трансформація сфери культури: Українська національна театральна культура: стан, статус, інфраструктура, модернізація. – К., 1998. – 145 с.
  7. Желінський І.Ф. Театр як це було // VIP. – 2004. – № 9 (10) 14 травня. – С. 8.
  8. Державний архів Рівненської області. – Ф. 192. – Оп. 2. – Од. зб. 65. – Арк. 5.
  9. Там само. – Од. зб. 22. – Арк. 3.